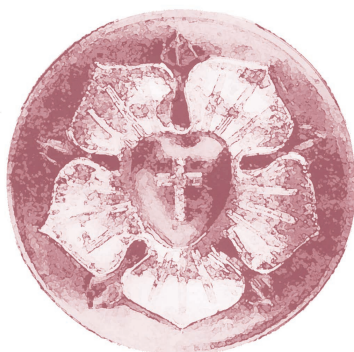

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER: TYDELIGERE SKILLE MELLOM STAT OG KIRKE

ARTIKLER OG INNLEGG

TALESPRÅKLØSE DØVE?

JOHANNESKRETSEN

TEOLOGIFAGET OG FORSKNINGENS
FRIHET

OTTOSEN FORSTÅR IKKE ALVORET

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

JULAFTEN

JULENATT/OTTESANG

JULEDAG

FRA BISPEDØMMERÅDENE

TYDELIGERE SKILLE MELLOM STAT OG KIRKE

I begynnelsen av september sendte Kulturdepartementet ut et høringsnotat med tittelen *Staten og Den norske kirke – et tydelig skille*. Fram til begynnelsen av november er notatet ute til høring hos en lang rekke instanser, herunder alle menighetsråd og fellesråd. På grunnlag av resultatene fra høringen vil departementet utarbeide et revidert forslag som vil bli oversendt Kirkemøtet for uttalelse i 2015. Notatet presenterer og begrunner forslag til endringer i kirkeloven, som skal bidra til å videreføre den prosess som ble satt i gang ved kirkeforliket på Stortinget i 2008, og som ble muliggjort ved grunnlovsendringene i 2012. Endringsforslagene kommer bl.a. som et svar på et vedtak på Kirke-møtet i 2013, der man ba om at det blir etablert et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke, og at virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for presteskaper overføres dette rettssubjektet (KM 05/13).

Ifølge Kirkemøtets vedtak skulle dette være første skritt for å etablere en fremtidig rettstilstand for Den norske kirke. Som et neste skritt ba man om at nåværende kirkelov blir erstattet med en kortfattet rammelov for Den norske kirke. Også denne målsetningen får tilslutning i departementets notat, bortsett fra at man tenker seg rammeloven innarbeidet som ledd i en ny lov om tros- og livssynssamfunn. I en slik lov bør ifølge departementet "lovgivningen for Den norske kirke være av rammekarakter og avstemt med lovgivningen for andre tros- og livssynssamfunn" (høringsnotatet s 26). En slik løsning forutsetter at detaljerte bestemmelser om kirkens organisering i nåværende kirkelov oppheves, og

at "kirkens forvaltningsnivåer og -oppgaver, kirkens organer og deres innbyrdes myndighets- og ansvarsfordeling gjennomgås og fastlegges i en kirkeordning som Kirkemøtet gjør vedtak om" (s 26).

Selv om de endringer som nå foreslås, i sammenlikning framstår som forholdsvis små, er de likevel av stor prinsipiell betydning. Kirkelige organer blir ikke lenger en del av statsforvaltningen, og prester og ansatte i Kirkerådet og bispedømmerådene blir ikke lenger statstjenestemenn. For dem som i første omgang omfattes av endringene, kan de imidlertid oppleves mer betydningsfulle. Det framgår tydelig av hørings-

notatet at departementet er opptatt av å skape så stor trygghet omkring virksomhetsoverdragelsen som mulig. Det er en klok holdning. I en situasjon der mange prester nærmer seg en alder der det er mulig å ta ut AFP eller gå av med pensjon, må en

**Et av de mest over-
raskende trekkene ved
høringsnotatet er de
signaler det inneholder
når det gjelder
finansieringen av kirken**

for all del unngå at mange takker for seg fordi det framstår for usikkert å bli med over til det nye rettssubjektet. Ikke minst understrekes det at det vil være mulig å opprettholde medlemskap i Statens pensjonskasse. I de forhandlinger som vil komme i forkant av virksomhetsoverdragelsen, vil prestenes fagforeninger utvilsomt sørge for at presteskapets interesser blir godt ivarettat.

Notatet er også opptatt av å sikre presteskapets rolle gjennom å foreslå to nye lovbestemmelser som omhandler prester. Det ene er en bestemmelse om at hvert sokn skal være betjent av prest (i § 2), den andre en bestemmelse om at "all prestetjeneste skal organiseres slik at prestene kan utføre sin tjeneste i samsvar med ordinasjonens

forutsetninger og forpliktelser” (i § 34). Det kan virke paradoksalt at man i en reform som handler om å løse båndene mellom stat og kirke, foreslår å lovregulere forhold som tidligere ikke har vært lovregulert. Samtidig kan det virke klokt ut fra et kontinuitetshensyn og ut fra ønsket om å skape trygghet for at endringene ikke vil svekke betingelsene for presterjetenesten.

Selv om de endringene som nå foreslås, skal følges opp av en fase nummer to, er det likevel ikke til å komme fra at det som nå gjøres, også legger visse premisser for neste fase. Ikke minst gjelder det måten man definerer Den norske kirke som nasjonalt rettssubjekt. Siden soknene allerede er rettssubjekter, blir spørsmålet hvordan deres forhold til det nye rettssubjektet blir – om de blir en del av det nye rettssubjektet, eller om de blir helt selvstendige i forhold til dette. I sitt forslag har departementet lagt vekt på at soknenes selvstendighet ikke skal svekkes, og de forstås derfor ikke som en del av det nye rettssubjektet. Dermed får navnet ”Den norske kirke” en dobbelt betydning som kan virke forvirrende, ved at det både betegner det nasjonale rettssubjektet og trossamfunnet Den norske kirke, som soknene er en del av. I sin høringsuttalelse har Kirkerådet foreslått en annen løsning på dette spørsmålet, der soknene inngår i rettssubjektet Den norske kirke, men uten at det gir nasjonale organer noen generell instruksjonsmyndighet overfor soknene. I forhold til en neste fase, der man ikke på samme måte kan lene seg på statens regulering av det interne kompetanseforholdet gjennom lovgivning, er antakelig det den mest bærekraftige løsning. Uansett er det viktig å finne løsninger som ivaretar både behovet for helhet og sammenheng i Den norske kirke og behovet for utstrakt selvstendighet for lokalmenighetene. Hvordan en slik avveining skal skje, er utvilsomt et område der vi kan forvente oss mye diskusjon og dragkamp i forbindelse med utarbeidelsen av en ny kirkeordning i neste fase.

Et av de mest overraskende trekkene ved

høringsnotatet er de signaler det inneholder når det gjelder finansieringen av kirken. Noe overraskende foreslås det at departementet fortsatt bør ha ansvar for kirkelig inndeling og myndighet i saker som gjelder kirkebygg, selv om mye i praksis fortsatt vil være delegert til kirkelige organer. Begrunnelsen er at dette er saker som har nær sammenheng med det kommunale finansieringsansvaret for Den norske kirke. Siden det bare er staten som kan pålegge kommunene økonomisk ansvar, må slike saker fortsatt være et stat-

lig ansvar. En slik løsning er kanskje akseptabel i denne fasen, men departementets argumentasjon er egnet til å så tvil om bærekraften i en fortsatt kommunal finansiering for den lokale kirke i en neste fase der staten ikke lenger skal opptre på kirkens vegne.

Ved siden av dette mer indirekte signal varsler departementet også eksplisitt at nye finansieringsløsninger vil bli vurdert i neste fase: ”En rammelovgivning for Den norske kirke vil også reise spørsmålet om omlegging av dagens finansieringsordninger for kirken, slik at kirken på det økonomiske området blir mer fristilt og selvstendig. Departementet antar at en omlegging for eksempel i retning av medlemsfinansiering i en eller annen form da vil være naturlig å vurdere” (s 26). Det er et signal om at også kirken i større grad bør tematisere finansieringsspørsmålet og ikke bare forutsette at alt blir som det har vært. Det er neppe til å komme fra at det er en sammenheng mellom juridisk og økonomisk selvstendighet.

En positiv side ved høringsnotatet er at det kombinerer en vilje til fortsatt å støtte opp om Den norske kirke som folkekirke med vilje til å la kirken i større grad bli herre i eget hus. Det gir kirkelige organer et betydelig handlingsrom, men også et stort ansvar for hvordan man utnytter dette handlingsrommet.

.....
HARALD HEGSTAD
HARALD.HEGSTAD@MF.NO

TALESPRÅKLØSE DØVE?

AV PER WALLE, DØVEPREST
PER.WALLE@DOVEKIRKEN.NO

Selv hadde jeg ingen erfaring med døve før jeg møtte døvemiljøene i Korea og på Filippinene for ca. 20 år siden. Jeg hadde sett døve på Indremisjonskaféen i Staffeldts gate i studietiden. De gjorde seg bemerket ved at stillheten rundt bordet der de satt, plutselig ble avbrutt av høylytt latter. Men hva visste jeg om dem?

TEGNSPRÅKET

Etter 15 år i døvemiljøet – en norsk minoritet med eget språk og kulturell egenart – er jeg blitt eksponert for et språklig mangfold og presisjon få kjenner til. Jeg har sett skuffelsen hos konfirmanter så vel som pensjonister når de står i fare for å miste sine språklige rettigheter og muligheter i møte med majoritetskulturens vokalbaserte kommunikasjon. Den norske kirke har gjennom årene høstet ros for sin vilje til å anerkjenne døves eget språk og deres rett til å bli likebehandlet med hørende og deres språk. Norsk tegnspråk er i dag anerkjent som et ekte språk – ikke vokalt, men basert på bruk av gester og tegn bundet sammen av en egen grammatikk. Det forskes nå på tegnspråk, som det forskes på andre språk, og det finnes lærerstillinger innen høyskolesystemet og universitene på professornivå innen dette faget.

STAKKERS DØVE?

Sist søndag skulle det prekes over teksten om den ”døve som hadde vondt for å tale” (Mark 7). Døve venner fant i den forbindelse en tekstgjennomgåelse på nettet, der døve omtales som ”døvstum – eller som det helst skal heite: Talespråklause døv ... Når ein korkje kan høyre eller meddele seg, må det bli ganske så einsamt – for ikkje å snakke om sårbart, utlevert og vergelaust. Diverre er det for mange døvstumme eller talespråklause døve som har fått kjenne den verste konsekvens av at einkvan har lagt hendene sine på desse sårbare, utleverte og vergelaust.” Er dette

en omtale som døve kjenner seg igjen i? Nei! Alle kan vel føle seg sårbare og ensomme i blant. Det blir likevel ikke rett for døve som gruppe. Døve er ikke en stakkarslig gruppe talespråklause. Det blir direkte galt når døve som gruppe ensidig omtales i negative ordelag. Flere av mine konfirmanter har sagt: ”Jeg trives som døv. Jeg vil ikke ha CI.¹ Jeg klarer meg fint som døv.” Mange av dem er tospråklige, og alle må kjenne det norske skriftspråket. Å måle døve opp mot evnen til et talespråk er uetisk – de har ingen mulighet til å klare det. Det hadde vært rimeligere om vi hørende var blitt målt på vår evne til å læres oss tegnspråket. Det døve trenger fra kirken, er støtte i kampen for sine rettigheter – og ellers omsorg som alle andre.

INTEGRERING

Ettersom de fleste døveskolene nå er lagt ned i Norge, vil kirken i en helt annen grad enn før møte døve og sterkt hørselshemmede i deres lokalmiljø. Her vil det stå om kirkens evne til å inkludere og likebehandle, og kreve døves rettigheter i praksis. Integrering gir rett til å kreve tolk når brukerne trenger tolk, og ikke når andre synes det er behov for det. Integrering forutsetter at kirken erkjenner utfordringene ved å ha tospråkligheten inn på livet. Integrering krever tilrettelegging for døve fra sentralkirkelig hold. Når vi leser en slik omtale av døve, som den som er sitert ovenfor, ser vi at det ennå er langt igjen før målene er nådd alle steder.

TA KONTAKT

Til kirkelig ansatte vil jeg til slutt si: ta gjerne kontakt med døvekirken i ditt distrikt når du får kontakt med døve og stekt tunghørte tegnspråkbrukere. Dere finner oss på www.dovekirken.no. Vi tror at døve også må integreres i sitt døvekirkelige miljø. De må få muligheten til å kjenne en kirkevirkelighet på døves og tegnspråkets premisser. Vi ser fram til et aktivt samarbeid.

¹ CI – et hørselshjelpemiddel

JOHANNESKRETSEN

AV JOHANNESKRETSENS LEDERGRUPPE V/HELGE UNNELAND
UNNEL@ONLINE.NO

EN INVITASJON

Som prester, teologer eller studenter som vurderer prestekallet i Den norske kirke (DnK) har vi dannet brødre-felleskapet Johanneskretsen for å fornye en apostolisk rotfestet ordinasjon og leve i dette løftet, slik at enheten i DnK og med de andre kirkesamfunnene fremmes. Vårt håp er enhet rundt vår Herres bord, for at verden skal tro. Joh 17,21.

Fordi apostelen Johannes som ingen andre har enheten med Jesus Kristus som sentrum, har vi valgt ham som veileder for vår felles vei, og derfor kaller vi det som vi vil skal forme våre liv, for "Johannes-spiritualitet". Jesus Kristus er sannheten og livet, men også veien som fører oss inn i det guddommelige fellesskapet med Gud Fader, Sønn og Den hellige ånd.

DET VI VIL

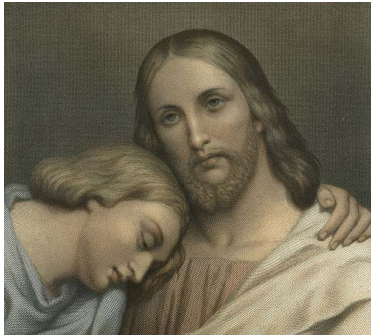
Som apostelen Johannes vil vi leve forent med Kristus. Derfor lever vi i en sakramental enhet med Kristus og går bønnens vei med den uavlatelige bønn som mål.

Som apostelen Johannes vil vi holde Jesu bud og alt han har lært, for at Gud kan bo i oss. Slik Jesus sendte ut apostlene for å lære disiplene å holde alt han hadde befalt, vil vi holde trofast fast på hans ord og kirkens apostoliske tro, for da vil Gud bo i oss. Når Jesus bor i oss, og vi holder hans ord, så kan menneskene høre og møte Jesus Kristus selv – i oss som hos apostlene (Joh 17,20ff; Luk 10,16).

Som apostelen Johannes oppfordrer oss, vil vi, personlig og sammen, skjelne mellom sannhetens

og løgnens ånd for å bevare og fornye enheten med Jesus Kristus. Da kan vi ta de valg som frigjør fra vår åndelige motstander, selv om det kan kreve kamp (1 Joh 4,1ff).

Som apostelen Johannes vil vi leve i den kjærlighet som Jesus selv levde og oppfordret sine disipler til. Derfor vil vi leve i søskenkjærlighet og i kjærlighet til våre motstandere, og velge det som tjener den større kjærlighet, selv om det kan koste å hengi og miste seg selv (1 Joh 4,7ff).

Johannes-spiritualiteten vil holde sammen vårt mystiske, skjulte gudsliv i hjertet med kirkens tro i hodet og den felleskristne livsførelse i våre kropp. Da skapes enhet mellom hjerte, hode og kropp, som en dag vil føre Kirken sammen rundt et felles nattverdbord.

Johannes-spiritualiteten er apostolisk. Med det mener vi en trefoldig bevegelse. Vi rotfester vår tro i *fortiden*, fordi Gud en gang kom inn i historien ved inkarnasjonen, i Jesu liv her og i hans utsendelse av apostlene. Vi rotfester vår tro i *nåtiden* ved å la oss sende ut som apostlene og tro og leve som dem, og vi rotfester den i *framtid*, "inntil at vi alle når fram til enheten i troen på Jesus Kristus" (Ef 4,13).

TILSYNSKRISEN OG KIRKENS NØD

Bakgrunnen for å opprette Johanneskretsen er en trefoldig nød. Først DnKs nød ved å ha mistet forståelsen av og en trofast overlevering av den apostoliske tro og dermed det tilsynsembete som skulle ivareta denne troens identitet. Denne kirkens nød er analysert og beskrevet i dokumentene *Carissimi* og *For enhetens skyld*. For det

andre er det menighetens og hyrdens nød som følge av dette tapet. Bibelens autoritet og forpliktelsen på ordinasjonsløftet er svekket; mange unge mister frimodighet til å la seg kalle til pres-regjering, og kallet til et hellig liv forstummer. For det tredje er den enkelte prests åndelige svakhet og anfektelser som vi ønsker å møte med fellesskap hvor man ser til hverandre.

APOSTOLISK PASTORALT TILSYN

Johanneskretsen vil avhjelpe opplevelsen av å stå alene i tjenesten. Det inviteres til et fellesskap for å gjenvinne og bevare frimodigheten i vår tjeneste.

Med Johannes-spiritualiteten som rettesnor sier vi ja til tilsyn som et møte med Jesus Kristus selv i "den andre" og i vårt fellesskap. Tilsyn er kjærlighet i samtalens rom, enten mellom to eller i fellesskapet, fordi vi lar andre Kristus-disipler se til oss.

Ja til å leve med tilsyn betyr å si ja til leve i en livslang broderlig samtale for å leve i lyset. Slik vil vi stadig på nytt i fellesskap og hver for oss komme fram til de valg som er etter Guds vilje, og dermed "bevare Åndens enhet, i den fred som binder sammen" (Ef 4,3), i våre liv, i menighetene og i hele Guds folk.

Denne tilsynstjenesten vil vi tilby som åndelig veiledning på det personlige plan hvor vi møtes som medvandrere, videre som tilsyn i vårt ordofellesskap. Slik vil vi i fellesskap bøte på tilsynskrisen og arbeide for å gjenvinne et apostolisk tilsynsembete. Målet er å finne en felles vei i det økumeniske fellesskapet, for sammen å lytte til og gjenkjenne "den gode hyrdens røst" og søke fram mot enheten i Jesu bønn: "Hellige Far, bevar dem i ditt navn, det navn du har gitt meg, så de kan være ett, slik som vi er ett." (Joh 17,11)

VALGSITUASJONER OG TROSKAP

Vi forplikter oss på å holde fast, fornye eller velge, personlig og når vi har ansvar som hyrde og lærer, den tro som er mest ett med Bibelen og den felleskristne forståelsen av Bibelen. Hvis en biskop eller en kirkefraksjon offentlig og varig sprer vranglære, vil vårt fellesskap skjelne åndene. Hvis det foreligger vranglære, vil vi i fellesskapet søke

å finne et felles handlingspråk.

DET VI HAR TRO PÅ: GRUNNHOLDNINGER

Johannes-spiritualiteten muliggjør og krever følgende grunnholdninger:

1. Trofasthet som gjør troen fast.
2. Åndelig iver til stadig å vokse i tro og etterfølgelse.
3. Prøve åndene for å erkjenne og innøve valg etter Guds vilje.
4. "Bære sitt kors" og dele Jesu kors.
5. Ydmyk beredskap til oppgjør og livslang bekjennelse av synd (bot).
6. Åpenhet for ny gudserkjennelse som kan korrigere og utvide våre gudsbilder – inntil vi alle nå frem til enhet i troen på Jesus Kristus, vi som "nå forstår stykkevis" (1 Kor 13,12).
7. Håp på egen og kirkens og skaperverkets vekst i helhet og helliggjørelse.

HVORDAN VI LEVER

Vi ønsker å leve etter en klassisk åndelig leveregel. Vi vil vektlegge renselse og opplysning, meditasjon og kontemplasjon som avgjørende for foreningen med Kristus på bønnens vei. Vi vil vektlegge å tale vel om våre motstandere for å ikke avsanne noe av det gode Gud gjør i vår kirke, og for å vise kjærlighet. Vi vil vektlegge frihet fra alt som vil skape avhengighet, enten det er materielle ting, rus, eller det er medier. Vi vil vektlegge en sunn balanse i kropp, sjel og ånd. Og vi vil avsette i vår leveregel tid til tilsyn og kommunikasjon og møte med brødrene.

HVORDAN VI VIL TJENE

Vi vil tjene hverandre, våre menigheter, DnK og unge som vurderer å bli prester, i den forvaskende holdning som Johannes beskriver.

Vi bekrefter Bibelens og den kristne tradisjonens lære om at menighetene og de som har hyrdeansvar, skal ha tilsynsmenn som bevarer troens apostoliske kontinuitet. Tilsynet skal hjelpe oss å leve det vi bekjenner i credoet om Den hellige ånds virke i kirken. Ved å bygge menigheter i tråd med de syv helliggjørelsens

DEL 2: STATUTTER OG REGEL

tegn og midler som er nødvendig for en sann Jesu Kristi kirke ("Om konsilene og kirken", Luther 1539), vil vi legge til rette for at Åndens gaver kan være i funksjon, slik at vi og vår kirke kan erfare Den hellige ånds frukt. De syv kjennetegn er: Guds ord som forkynnes, mottas og etterleves av mennesker som tror på Jesus Kristus, dåpen, nattverden, binde- og løsemakten (skriftemålet), det kirkelige embete, bønner og lovsanger (gudstjenesten) og korset – det vil si den nye lydlighet og livsstil som følger av at kirken like-dannes med Kristus.

Også for dem som vurderer prestekall og deler vår anfektelse i forhold til DnK, vil vårt fellesskap være til støtte og bekreftelse. Vi er åpne for å ta på oss som en tjeneste å støtte vordende prester til å avklare sitt kall og forberede seg til kunne å avlegge ordinasjonsløftet ved å innøve det over tid.

VI BINDER OSS

Hvert tredje år vil vi fornye vår tilslutning til det vi vil, det vi tror på, det vi lever, og det vi tjener hverandre og kirken med – ved å binde oss på nytt til hverandre, til fellesskapet, til KIRKEN.

De første tre år er felles prøvetid som vi lever som et felles "novisiat".

NÅDE ALENE

Vår lengsel etter å leve forenet med Gud og kunne leve og virke for enhet i Guds folk gjør at vi lever og fornyer daglig vårt "ja" til bønn, troens lære og en kristen livsførsel ut fra en "regel" vi strekker oss etter. Med Paulus sier vi: "Jeg mener ikke at jeg alt har nådd dette, eller alt er fullkommen, men jeg jager fram mot det for å gripe det, fordi jeg er grepet av Kristus Jesus." (Fil3,12) Og fordi vi er grepet av Kristus hviler vi med alt vi selv kan og vil gjøre, i det som bare Gud kan og vil gjøre. Navnet Johannes betyr "Gud er nådig", og som medlemmer i "Johanneskretsen" vil vi som han hvile i nåden som er nok for oss. Og vår bønn vil være: "Herre Jesus Kristus, Guds sønn, forbarm deg over meg en synder!"

KONSTITUSJON

Johanneskretsen (JK) er et brødrfellesskap av ordinerte og vigslende med hyrde- eller læreansvar i Den norske kirke (DnK). Andre teologer og ordinerte eller ansatte i DnK, som arbeider for apostolisk tro, kan opptas, likeså studenter i forberedelse til ordinasjon og vigsling. Opptakelsen skjer ved bekreftelse av presteløftet og tilslutning til regel.

De som vil bli kjent med fellesskapet og prøve ut dets åndelige regel, må være med minst et halvt år før en kan opptas i brødrfellesskapet.

Opptakelse til forberedelsesperioden skjer etter anbefaling fra et av medlemmene. Opptakelsen skjer ved fellesskapets samlinger etter samtale med lederen. Tilsagn om tilslutning fornyes vanligvis på veifellesskapets årlige samling, første gang etter tre år.

Fellesskapet ledes av en ledergruppe på fra tre til fem personer som velges av medlemmene på årsmøtet for tre år av gangen. Ledergruppen velger leder, nestleder og sekretær for et år av gangen og fordeler oppgaver seg i mellom.

Fellesskapet skal ha tilsyn av en visitator. Visitator skal være tilstede ved årsmøtet og ved ordinære visitaser der medlemmene visiteres av biskopene fra Den norske kirke. Det utarbeides et eget reglement for tilsynet.

REGEL

Som en hjelp til å leve i omvendelse, tro og tjeneste i samsvar med vår dåp og vårt ordinasjonsløfte vil vi:

- be daglig med takk, lovprisning og syndsbe-kjennelse.
- praktisere daglig åndelig lesning av Guds Ord.
- feire gudstjeneste ukentlig, hvis mulig med nattverd.
- delta ved retreat minst en gang i året, gjerne fellesskapets egen retreat.
- målbevisst studere Skriften og annen ånde-lig/teologisk litteratur.
- be regelmessig for ens menighet, biskop, Den norske kirke, brødrene i fellesskapet og for

Kirkens enhet.

- søke veiledning for det åndelige liv, gjerne med fast veileder.
- gå til skrifte minst en gang i året, gjerne i fastetiden.
- holde faste som en øvelse til frihet.
- delta i fast givertjeneste.
- legge vinn på å praktisere kristen nestekjærlighet og gjestfrihet.
- legge vinn på en nøysom og økologisk bærekraftig livsstil og fremme rettferd.
- vise omsorg for brødrene, prioritere årsmøtet og øvrige samlinger.

JOHANNESKRETSEN

Johanneskretsen har valgt som ledergruppe Sverre Langeland (slangela@broadpark.no –

40 47 43 73), Joachim Grün (Joachim.f.grun@gmail.com – 41 54 94 15), Audun Aase (audun.aase@outlook.com – 41 52 19 05) og Helge Unneland (unnel@online.no - 91 12 36 12). Disse kan kontaktes om det er aktuelt å bli med i fellesskapet, eller for spørsmål. På henvendelse kan også grunnlagsdokumentet og ”regelen” som en forplikter seg til, oversendes. Se også vår hjemmeside <http://johanneskretsen.wix.com/johanneskretsen!>

RETREAT

Johanneskretsen holder retreat på Solåsen pilegrimsgård i Son fra søndag 09.11 (kveld) til onsdag 12.11 (formiddag). Medlemmene i ledergruppen kan kontaktes for program, priser og påmelding (evt. joachim@peterstiftelsen.no).

luther

KIRKELIG ÅRSKALENDER 2015

149,-

Kirkelig årskalender er en klassiker! Her finner du en kombinert klassisk almanakk med bibeltekster knyttet til kirkeåret. Markeringen av helgen- og merkedager gir dagene innhold med søndagen som ukens sentrum. Her finner du også en oppdatert kontaktliste til kristne virksomheter. Fyll tiden med mening!

www.lutherforlag.no

www.vivo.no

TEOLOGIFAGET OG FORSKNINGENS FRIHET

AV KNUT ALFSVÅG, PROFESSOR I SYSTEMATISK TEOLOGI VED MHS
KNUT.ALFSVAAG@MHS.NO

Jeg har med interesse lest Jan-Olav Henriksens refleksjoner om teologiens forskningsfrihet i LK nr. 16/14. Som forsker ved en institusjon som i prinsippet er svært lik den Henriksen tilhører – en privat vitenskapelig høyskole knyttet til Den norske kirkes læregrunnlag – opplever jeg mye gjenkjennelse i det Henriksen skriver, og jeg deler også mange av hans konklusjoner. Reell forskningsfrihet er viktig om ikke det fag en arbeider med, skal forfalle til forutsigbare gjentakelser. Det gjelder i ikke mindre grad for teologi enn for et hvilket som helst annet universitetsfag.

Det er imidlertid mulig å forstå Henriksens slik at han ønsker at teologifaget, av hensyn til sin egen vitenskapelighet, må forstå seg selv så fritt og ubundet av enhver form for læremessig forankring at dets funksjon som kirkens kritiske refleksjon over sin egen tro problematiseres. Henriksen synes altså å forstå teologi primært som filosofisk drøftelse av religion. Et slikt fag er det i og for seg ingen grunn til å betvile berettigelsen av. Dogmatisk ubundet religionsfilosofi som fritt stiller spørsmål ved alt og alle, kan imidlertid ikke erstatte teologi som kirkens drøftelse av sitt eget læregrunnlag. Spørsmålet om hvordan et slikt fag skal ivareta kravet om forskningens frihet, faller derfor i en viss forstand utenfor rammen av det Henriksen tar mål av seg til å si noe om.

Dette henger etter min oppfatning sammen med at Henriksen selv ikke er tilstrekkelig kritisk til de forutsetninger han legger til grunn for sin lesning av kirkens bekjennelsestekster. De må etter hans oppfatning, i hvert fall slik de inngår i MFs Grunnregler, forstås som uttrykk for en såkalt *foundationalism* ”som hevder at en teo-

logisk påstand er sann fordi den overensstemmer med hva som står i Bibelen”. *Foundationalism* arbeider på denne måten ut fra en tanke om samsvar mellom språk og virkelighet, slik at en analyse av språklige utsagn og deres logiske sammenheng gir oss en adekvat og entydig tilgang til virkeligheten slik den er. Teologisk forskning vil da bestå i å slå opp i boken for å se hvordan det er.

Kritikken av en slik *foundationalism* er det ikke vanskelig å slutte seg til. Hvor langt den rekker i forhold til en aktuell debatt om teologiens selvforståelse, er jeg imidlertid usikker på. Det henger sammen med at det for en historisk informert lesning av kirkens klassiske bekjennelsesdokumenter knapt gir mening å forstå dem som uttrykk for *foundationalism*. De kirkefedre og reformatorer som står bak de økumeniske og lutherske bekjennelsesdokumenter, tenkte ikke slik. Deres felles utgangspunkt var den grunnleggende motsetning mellom på den ene siden Gud som evig og uerkjennbar, og på den andre siden den skapte virkelighet vi alle er en del av. Det er imidlertid ikke noe innen den skapte virkelighet som er av en slik beskaffenhet at det kan danne grunnlag for en entydig beskrivelse hverken av Gud eller av menneskets delaktighet i Guds virkelighet. Kirkens trosbekjennelser er derfor skrevet ut fra en virkelighetsforståelse med en redusert forventning til hva som i teologisk henseende kan utrettes ved hjelp av språklig entydighet og logiske deduksjoner, og som derfor alltid er på jakt etter alternative språklige strategier. Det er grunnen til at det er fortelling og metafor som er troens grunnleggende uttrykks-

form både i Bibelen og i kirkens klassiske læredokumenter, ikke læredefinisjoner og logisk analyse. På denne måten prøver disse dokumentene å si det utsigelige, nemlig at den evige Gud har åpenbart seg i vår verden ved å bli menneske og slik har integrert det skapte i seg uten at guddommeligheten derved er blitt endret, og at dette nærværet, fordi det i utgangspunktet er språklig formidlet, fortsatt lar seg fastholde og formidle på denne måten. Det forutsetter imidlertid at en er seg bevisst oppgavens vanskelighet, slik at en ikke forfaller til naivistiske forestillinger om at Guds nærvær er noe som lar seg avgrense og fastholde ved definisjoner og logiske operasjoner. Teologi forankret i kirkens trosbekjennelse vil derfor alltid måtte ha et kritisk perspektiv både i forhold til kirkens egne forsøk på å la denne tro komme tull uttrykk, og i forhold til alternative måter å forstå virkeligheten på.

Fordi *foundationalism* i utgangspunktet er modernitetens måte å tenke på, fins det utvilsomt innslag av *foundationalism* i moderne teologi, og det kan sikkert føres interessante debatter om i hvor stor grad dette også gjør seg gjeldende hos MFs lærefedre. Kontinuiteten med de dokumenter MFs – og alle andre norske teologiske læresteders – bekjennelsesparagrafer viser til, er imidlertid i utgangspunktet mye enklere å etablere med utgangspunkt i såkalt *post-foundationalism*, selv om Henriksens tilretteleggelse av denne tilnærmingen også er problematisk i en teologisk kontekst. Ikke minst vil Henriksens sterke vektlegging av koherensbegrepet fortone seg problematisk i forhold til mange av de førmoderne teologers skepsis til tanken om teologi

som en logisk konsistent helhet. Belysningen av disse forhold er imidlertid av stor interesse for å prøve å få tak i den kristne teologis egenart i rammen av aktuell vitenskapsteoretisk debatt.

Henriksen stiller imidlertid ikke spørsmålet etter en mulig historisk informert, alternativ lesning av kirkens klassiske bekjennelsestekster. Av den grunn framstår kirkens bekjennelser for ham først og fremst som problem og gjenstand for kritikk. Dermed havner han i en teologiforståelse som svekker forståelsen av teologien som kirkens kritiske refleksjon over sitt eget læregrunnlag, og det er vanskelig å se at det blir rom for en saksvarende drøftelse av den tro som faktisk bekjennes i kirkens gudstjenester.

Noen nødvendig konsekvens av bestrebelsene på å ivareta den akademiske teologis forskningsfrihet er dette imidlertid etter mitt skjønn ikke. For en selvkritisk, kirkelig teologi er det nemlig ikke nødvendig å forstå bekjennelsestekstene hverken som ufeilbarlig lærefundament eller som ferdige konklusjoner, men som forsøk på å formulere teologifagets problemstillinger og legge noen metodiske føringer for hvordan disse kan bearbeides på en sakssvarende måte. Hva betyr det at vi i kirken i hver eneste gudstjeneste bekjenner vår tro på den treenige Gud som har gitt seg til kjenne ved selv å bli menneske? Svaret på det spørsmålet er ikke opplagt, hverken i forhold til vurderingen av egne tradisjoner eller i forhold til vår tids vitenskapsteoretiske debatt. Men det er avgjørende viktig at spørsmålet stilles og ikke erstattes av religionsfilosofi som ikke har ambisjoner om å levere noe annet enn en koherent integrasjon av all menneskelig erfaring.

OTTOSEN FORSTÅR IKKE ALVORET

AV FORSKNINGSDEKAN JAN-OLAV HENRIKSEN, DET TEOLOGISKE MENIGHETSFAKULTET
JAN.O.HENRIKSEN@MF.NO

Espen Ottosen gjør teologisk debatt vanskelig, ikke bare på grunn av personkarakteristikkene han raust deler ut, men også fordi argumentasjonsformen er forvirrende. Det er nemlig ikke mulig å få tak i Ottosens egen posisjon, og heller ikke implikasjonene av den. Følgen blir at han kan rette kritikk i øst og vest uten at kritikken leder til noe klart alternativ. I tillegg synes det som Ottosen ikke er i stand til å holde sammen helheten i en gitt argumentasjon, men kommenterer løsevne punkter uten å se dem i sammenheng med helheten de står i. Det er dette som gjør et tilsvarende vanskelig, og det er bare med stor nøling at jeg begir meg inn på å formulere et svar.

Før jeg kort kommenterer noen av de ting han skriver i LK 16/2014 om min angivelig autoritære posisjon, skal jeg imidlertid kommentere en ting han ikke kommenterer, og som er et hovedpoeng i min artikkel der: Nemlig at forskningsfrihet og tillit til forskningsresultater henger sammen. Jeg skrev at det undergraver tilliten til forskningen hele personalet ved en institusjon utfører, dersom et krav om konformitet med bestemte oppfatninger kan skape mistanke om at noen der driver forskning i overensstemmelse med den gitte ledelsens bestillinger og forventninger. Det trenger ikke en gang gjelde alle. Dersom det stilles krav fra en institusjons side om å "holde seg innenfor" gitte posisjoner, undergraves den offentlige tiltro både til institusjonen og til den enkelte forskers profesjonelle, moralske og personlige integritet, og på sikt undergraves dermed også den funksjon institusjonen selv kan ha som en troverdig deltaker i den offentlige diskurs med vitenskapelig forankrede bidrag. Dette

er et alvorlig anliggende, i hvert fall for de av oss som mener at teologisk vitenskap ikke bare består i å finne grunner for å opprettholde etablerte oppfatninger, men også stadig må være beredt til å gi gode grunner for hvordan kristen tro kan møte samtidens utfordringer, og ikke bare henviser til trosforutsetninger som er forankret i subjektive avgjørelser.

Dette anliggendet har både en empirisk og en normativ bakgrunn. Den er empirisk fordi jeg vet at mange oppfatter teologi som kommer fra ulike miljøer som irrelevant fordi teologiske forskere der ikke diskuterer eller argumenterer for forutsetningene for sin posisjon. Den er normativ fordi tillit til forskningsresultater er en forutsetning for at noen skal ta dem alvorlig og diskutere dem, og for at man skal kunne forsvare bruken av de ressursene som er brukt for frembringe dem. Jeg vil ikke på noen måte argumentere for økonomiske sanksjoner mot teologiske institusjoner, slik Ottosen insinuerer, men det burde bekymre både ham og andre dersom det som produseres av forskning der, ikke er noe andre forskere har tillit til eller avviser fordi grunnlaget for forskningen ikke er redegjort for. Vitenskapelig arbeid forutsetter slik redegjørelse.

Når det er sagt, vil jeg bare kommentere kort det Ottosen sier om vitenskapsteoretiske og hermeneutiske posisjoner. Han peker på at den hermeneutiske vending i teologien er noe jeg mener at en del av de mest konservative religiøse utdanningsinstitusjonene ennå ikke helt har tatt konsekvensen av eller fått med seg. Det står jeg for, så lenge jeg ikke kan se at de forholder seg til, diskuterer og/eller etablerer holdbare alter-

nativer til f.eks. en koherentistisk vitenskapsteori og en Gadamer-informert hermeneutikk. Jeg synes for eksempel det er påfallende at evangelikale forfattere som Anthony Thiselton ikke preger mer av måten man synes å tenke om hermeneutikk på i konservative miljøer. Det er også påfallende at en teologisk konservativ filosof som Lorenz Puntel ikke i større grad tas på alvor som et alternativ til en fundamentalistisk posisjon i vitenskapsteorien på høyskoler der det undervises i slikt. Men det er en bisak. Når Ottosen kan innrømme at det er ok at jeg avviser fundamentalisme, men bruker mye plass og flere sitater på å vise at den historisk sett har vært en viktig posisjon, renner han inn åpne dører. Jeg er fullstendig oppmerksom på dens historiske betydning, men også på at stadig færre forsvaret den. Til og med Plantingas posisjon er ikke fundamentalistisk i tradisjonell forstand, dersom man skal ta på alvor at man, for å utvikle "a warranted belief" ikke bare kan henvise til egne fundamentale overbevisninger, men også må si noe om hvorfor de er å foretrekke fremfor andre. Og det er feil at jeg avviser at all tenkning bygger på aksiomer som ofte tas for gitt – mitt poeng er at også det Nome og andre vil kalle aksiomer, ikke kan stå som uprøvd eller fremsettes som en posisjon som ikke trenger å argumenteres for.

At enhver posisjon må argumenteres for, inkluderer selvsagt min egen. Derfor foreskriver jeg ikke "at alle teologer, og teologiske institusjoner, må tenke på samme måte" som meg. Jeg ønsker velkommen ethvert velfundert utkast til alternative posisjoner som kan gjøre teologi til en virksomhet som kan overbevise mennesker om at det fremdeles gis gode grunner til å tro på Jesus Kristus som verdens herre. Hvis en slik åpenhet

overfor kritikk og velbegrunnede alternativer gjør min posisjon autoritær, skal jeg leve med det. Den vil jo i tilfelle bare være autoritær overfor dem som ikke liker kritikk eller å måtte begrunne standpunkter, og det tar jeg ikke så tungt.

Men: Jeg vet ikke ut fra hva Ottosen skriver, hva hans egen vitenskapsteoretiske og hermeneutiske posisjon er, og kan derfor ikke diskutere den. Jeg konstaterer at han anfører at andre mener noe annet enn det han tror jeg mener, men også at han ikke angir *hvorfor* de mener dette. Jeg er oppmerksom på det første, men forstår ikke hvorfor det er så viktig å påpeke at noen mener noe annet enn undertegnende, når det ikke etableres noe han selv vil fremstille som den vitenskapsteoretiske posisjon han vil være forpliktet på. Av samme grunn kan man heller ikke vite om Ottosen er for forskningsfrihet eller ikke ved teologiske institusjoner, og på hvilket grunnlag han er for det, eller hvorfor han er mot det. Det er meget alvorlig. Dersom Ottosen skal skrive mer om forskningsfrihet, er det dette han trenger å gjøre offentlig rede for.

Generelt synes jeg derfor at Ottosen overser de bærende poengene bak begrunnelsen for forskningsfrihet og henger seg opp i enkeltheter som ikke er tenkt i sammenheng med helheten de står i. Han tar kort og godt ikke tak i de fundamentale utfordringene. Det er et dårlig utgangspunkt for samtale. I stedet fremsetter han både i den aktuelle artikkelen og i andre bidrag stadig flere løsevne og avledende påstander og karakteristikk. Dette er en debattform som mange seriøse aktører vegrer mot å ta del i, fordi den i liten grad fører til at en presis og grundig debatt om viktige teologiske spørsmål blir ført videre.

SØNDAGSTEKSTEN

KJELL ASGEIR SKARTSETERHAGEN - TORBJØRN HOLT - PER KRISTIAN HOVDEN SÆTRE

JULAFTEN - JULENATT/OTTESANG JULEDAG

JULAFTEN

24. DESEMBER 2014

Prekentekest: Luk 2,1–20

Lesetekster: Jes 9,1a.2.6–7 / 1 Joh 1,1–4

Liturgisk farge: Hvit

JUL I TROSOPPLÆRINGENS TEGN

Det er sagt at forsamlingen på julaften er ”i en tid i tiden”. En slags hellig tid som bare eksisterer akkurat der og da. Den er ikke en engangsforeteelse. Den kommer igjen neste år. Det har ikke noe med hvor ofte en går i kirka å gjøre – men mer med undertoner, underbevissthet, barndomsopplevelser, julesanger, musikkens påvirkning på sinnet. Vi kan spare oss å komme med kritiske halvkvadede viser og ironiske bemerkninger om hvor ofte eller sjelden folk går i kirka. For mange er julaftens gudstjeneste et årets høydepunkt. Et høydepunkt har den egenskapen at det formidler utsikt, utsikt bakover til den veien du har gått, fra år 0–18 (for å bli i trosopplæringskategori), og videre som voksent menneske. Et høydepunkt formidler nytelse og hvile.

Det er stedet for en rast og for å trekke pusten for å leve videre i ånd, sjel og legeme. Et høydepunkt har den egenskapen at det formidler utsikt framover. På høydepunktet peiler du veien videre. Julens festforsamling er folk som har peiling på livet sitt. De vet at dette er noe å rette seg etter. Et høydepunkt er med sine mange tunge emosjonelle ressurser et orienteringspunkt – et fast punkt i universet. I forsamlingen møtes mange forskjellige perspektiver, barnets perspektiv med korttidshukkommelsen som den eneste mulige, og ”oldingens” erfaringsperspektiv med jul under krigen og jul i forkant av et årtusenskifte.

Lenge har religiøsitet, folkereligiøsitet inkludert, blitt sett på som noe nevrotisk, banalt og barnslig, sykkelig og patologisk: Stikkord ”Freud” og påstandene: Gudstro er projisering av farsfigur, og: Ritualer er kollektive tvangsnevroser – noe som også må ramme julaftens seanse. Sykehusprest og professor i religionspsykologi ved MF, Lars Johan Danbolt opplyste på et foredrag jeg hørte på Skedsmo i høst, at denne måten å se religiøs opplevelse på, er ”ut” blant oppgående religionspsykologer. Religion ses på som positivt ut fra såkalt tilknytningsteori. Relasjon er stikkordet, og den basale erfaring av ”å bli sett” av mor som nyfødt er grunnleggende. Denne erfaring knytter også velsignelsen til ”... la ditt ansikt lyse over deg ... løfte ditt åsyn på deg...” Ja, først da finner vi nåde og fred ...”være deg

nådig ... gi deg fred". Inntil vi blir sett av Gud, er vi lastet med urolige hjerter og finner ikke hvile på vår jakt etter nåde og fred. Nådehilsenen ved gudstjenestens start ligger om hjørnet i dette resonnementet. Nådehilsen og velsignelse er det som må ramme inn liturgien. Men hva har det med julaften å gjøre? Jo, julaften gir mennesker erfaring av å bli sett av Gud.

Dette kan være det ideologiske innsteget til gudstjeneste på årets høydepunkt – for det er et høydepunkt å bli sett av Gud. Dypest sett er det dette julaften handler om. Julaften har med tilknytning å gjøre! La oss se litt på Lukas-teksten med disse lesebrillene.

Lukas 2 handler om å bli sett av Gud i kontrast til å bli sett av keiser Augustus. I en post-kolonial verden er det ikke vanskelig å anlegge akkurat dette perspektivet. Lukas skriver kanskje med Paulus som reisefølge, og hans skrift legges i original hos en Teofilus – kanskje en supporter, patron for en tidlig kristen menighet i den indre middelhavsregionen. I datidens mediebilde, så forskjellig fra vårt, var det viktig for imperiet – kolonimakten å konstruere bilder av seg selv, av koloniene og de koloniserte. I dette perspektivet er Lukas 2 en antiimperial tekst. Termer som Kyrios, Herre, og Angellos, engel/budbringer, er begreper fra keiserriket – men omvendt anvendt. *Kai angellos Kyriou epeta avtois* – og Herrens engel kom på dem – kunne også vært sagt om en keiserlig budbringer med et imperialt dekret i hendene. Scener som dette var kjente scener i Romerriket. At budbringeren forkynner en stor glede, en glede for hele folket og "en frelser – *SOTÆR* – er født i Davids by" er en majestetstefornærmelse. Og dermed løftes ikke bare barnet inn som motstander til keiseren og all jordisk undertrykkelsesmakt, men også barnets røtter i Israels folk og historie blir tatt med på kjøpet. Han er, som Guds salvede konge, *CHRISTOS KYRIOS* – Messias Herren – både arvtager til Davids utvidede kongedømme og den som støter keiser-Herren ned fra tronen. Keiserens *PAX ROMANA* settes opp som motsetning til "fred på jorden blant mennesker som Gud har glede i".

Keiser Octavianus Augustus hadde etter harde kamper nådd maktens høyeste topp. Han var den

geniale arkitekten bak Pax Romana, romerfreden som ga "hele verden" mange års fred og sikkerhet. Hyllingen av ham var en grunnstein i dette politiske byggverket. I Jerusalem hadde han en underdanig og dyktig vasall, idumeeren Herodes som i år 37 f. Kr. beseiret den siste hasmoneiske prestekongen Antigonos med romernes hjelp. Hans kongepalass som Josef og Maria antakeligvis har reist forbi på sin vei til Davidsbyen, var arnested for hans politikk og hans diplomatiske virksomhet med gjester fra hele verden, blant dem tre vise fra Østen. Da er vi imidlertid over i Matteus' beretning.

Mye trosopplæring kan knyttes til Betlehem. Patriarkhustruen Rakels grav er her. Fra traktene kom stammoren Rut som sammen med Boas ble forelder til Obed, far til Isai, far til David som ble salvet av profeten Samuel til konge (1 Sam 16,12–13). Viktigere enn innholdet fra oljehornet var det at Herrens Ånd kom over David. David var ikke bare gjetergutt som ble konge og grunnlegger av et dynasti. Som dikter og musiker ble han også stående som grunnlegger av Israels salmeskatt. Slik, også på denne måten, som åndsinspirert salmedikter, var han en konge etter Guds hjerte. At det derfor budbringeren av juleevangeliet blir ledsaget av salmesang og Gloria-ledd fra en himmelsk hærskarer, understreker sammenhengen med davidstradisjonen.

Budskapet er at her kommer noe nytt, noe revolusjonerende. Det er Gud som griper inn i tiden ved å bli menneske som oss. Og "som oss" er han del av en politisk situasjon, en historie og en tradisjon. Juleevangeliet kaster lys over vår situasjon – og ber oss tolke denne med overlys og ikke ta alt for gitt.

Senere i historien ble alt omsnudd. Etter toleranseediktet i Milano (313 e.Kr.) ble det mulig å begi seg til de hellige stedene. Veirydder var den fromme keisermoren Helena som sørget for at fødselsstedet, korsfestelses- og oppstandelsesstedet og himmelfartsstedet ble lokalisert og identifisert og at det der ble bygd basilikaer. Mystiske grotter som var holdt høyt i ære, ble valgt. Betlehem var nå blitt et viktig sted for det Romerriket som det engang sto i slik motsetning til. Pilegrimene strømmet til; fromme eneboere slo seg ned, og klostre grunnlagt og leveregler

valgt, som fornyet hele kristenheten. Pilegrimsfromheten ble noe av det åndelige oksygenet i den "nye verden". I møte med stedene og tradisjonen følte mennesker seg sett av Gud. Tradisjon. Tilknytning.

JULEGUDSTJENESTEN

Julegudstjenesten er både kunnskapsformidlende trosopplæring og en representasjon av den første juls hendelse. Jeg tror dette går hånd i hånd og ånd i ånd. Vi er selv pilegrimer som vandrer fra hver en verdens krok og fra vår krok til krybben hen: "for vi er fremme nå". Bevissthet om denne tradisjonen er et kunnskapselement som hører hjemme i julegudstjenesten.

Salmene og juleevangeliet bærer gudstjenesten. En trenger ikke å finne på noe nytt "julestunt" for at gudstjenesten skal virke. Det er nok at en kommer med "tilleggsopplysninger", gjerne av faktakarakter til det som allerede leses og synges, og så knytte noen fine poenger til det. Å poengtere julehendelsen samfunnskritiske funksjon vil mange finne spennende og up-to-date forkynnelse. Julegudstjenesten som trosopplæring for store og små betraktet må selvsagt gjennomtenkes og være en gren på den lokale trosopplæringens stamme. Det vesentligste er å formidle at vi også er sett av Gud i den situasjon og det samfunn og den verden vi lever i. Julegudstjenesten skal bli et høydepunkt der vi ser oss selv i Guds hus og i den historiske tradisjonen, hvor vi kan peile vei videre samtidig som vi nyter øyeblikket.

Tilknytning. Tradisjon. Opplevelse. Erfaring. Tilknytning!

POETISK APROPOS TIL JULEEVANGELIET

Utdrag av diktet Capitol – av Jens Bjørneboe:

*Der utgikk i de dage en befaling,
og alt som hadde liv ble skrevet opp.
For toll og tiende og all betaling
går bedre når man fester kropp til kropp,
– de mange kroppene som Caesar eier!
Men når du nettopp fråiser i din seier,
og livet spreller ny-telt i ditt garn –
da, keiser, keiser – blir der født et barn!
Å, Caesar, Caesar, der er født et barn*

*Hvis milde hånd skal falde som et sverd
og spre din verden som en stråkledd hytte.
Og all din makt vil bli til ingen nytte.
Og dine legioner intet verd.
Han gir deg, keiser, hvad en keisers er!"*

Nåde og fred – og velsignet jul!

KJELL ASGEIR SKARTSETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTSETERHAGEN@
NITTEDAL.KIRKEN.NO

JULENATT/ OTTESANG

24./25. DESEMBER 2014

Prekentekest: Matteus 1, 18–25

Lesetekster: Mika 5, 1–4a / 1 Joh 1, 1–4

Liturgisk farge: Hvit

ET BARN ER FØDT I BETLEHEM

Verdenshistorien kjenner mange store reiser. Forbausende mange av de tidløse klassikerne i verdenslitteraturen beskriver nettopp reiser. Det er Abrahams reise fra Ur i Kaldea til det Lovede Land. Det er Odyssevs reise fra Troja til Ithaka etter Trojanerkrigen. Det er Marko Polos store reise til Khanens rike i Kina. Og stadig skrives det nye reiseskildringer.

Det å reise har fascinert oss mennesker til alle tider. Mange av oss samler på land og byer vi har besøkt, og reisen blir et symbolsk uttrykk for hele livsvandringen gjennom år og steder mot det målet som ligger foran oss. Reisen har en spesiell betydning for meg, må jeg innrømme. Gjennom

mine åtte år som studentprest for et knapt tiår siden var jeg omkring to tusen dager på reise, og dette har gjort varige inntrykk på meg.

Julens fortellinger inneholder hele tre reiser, én hos Lukas og to hos Matteus. Den første reisen er juleevangeliets reise: "Josef dro da fra byen Nasaret i Galilea opp til Judea, til Davids by Betlehem, siden han var av Davids hus og ætt, for å la seg innskrive sammen med Maria, sin trolovede, som ventet barn." Den andre reisen er den hellige familiens flukt til Egypt, vekk fra de lange knivene til Kong Herodes. Den tredje reisen er den vi møter i dagens tekst fra Matteus:

Reisedeltakerne er vismennene fra Østen. Tradisjonen kaller dem ofte for "De hellige tre konger". Det er en malerisk tittel. Sjømannskirken i London har en vakker alberttavle malt av en ukjent spansk 1600-tallsmaler, som har denne historien som motiv. Jeg ser på Maria og Jesusbarnet, og de hellige tre konger hver gang jeg forretter ved alteret i kirken. De tre er majestetiske og kommer med sine rike gaver til barnet.

Ser vi litt nærmere på hva som faktisk står i Matteus-evangeliet, det eneste stedet besøket omtales, så står det verken at de var hellige, at det var tre av dem, eller at de var konger. Det som står er at de var "magere" og kom fra Østen. Astrologer var de nok, og sannsynligvis prester for en guddom vi neppe noensinne med sikkerhet vil kunne identifisere.

Marko Polo gjenforteller historien om vismennene på en fascinerende måte, med et interessant teologisk poeng i sin store reiseskildring. Her kommer et sammendrag:

I Persia er det en by som heter Saveh, hvor de tre magerne kom fra da de dro for å tilbe Jesus Kristus. Den ene het Baltasar, den andre Kaspar og den tredje Melchior. I Ildtilbedernes by fortalte innbyggerne at i eldgamle dager dro tre konger fra det landet for å tilbe en nyfødt profet, og de tok med seg tre gaver – gull, røkelse og myrra – for å finne ut om denne profeten var en Gud, en jordisk konge eller en helbreder. Hvis han tok gullet, var han en jordisk konge. Hvis han tok røkelsen, var han Gud. Hvis han tok myrrasalven, var han en helbreder. Da de kom frem til stedet profeten var født, gikk de inn til ham. Han var bare tretten dager gammel.

Så tilba de ham, og bød frem til ham gull, røkelse og myrra. Barnet tok alle tre gavene. Da skjønte de tre at barnet både var Gud, en jordisk konge og en helbreder. Barnet ga dem en stein som de siden kastet i en brønn, og da slo en flamme fra himmelen ned i brønnen. De tre tok ilden og tok den med til sitt hjemsted, og siden har de tilbedt den hellige ild."

Den britiske reiseforfatteren William Dalrymple gjengir denne historien i sin reiseskildring «In Xanadu», hvor han reiser motsatt vei gjennom det hellige land og mot øst i Marco Polos fotspor, og på veien når han ildtilbedernes land. Her utvikler Dalrymple Marco Polos motiv videre. Han sier at det er betydningen av gavene i Marco Polos historie som er det underligste i hele legenden om vismennene. I vest blir myrra vanligvis oppfattet som et symbol på Jesu dødelighet. Dette kommer ikke fra evangeliene, men fordi myrra i det gamle testamente nevnes som en urt som brukes i balsamering. Hos Marco Polo er ikke myrraen en gave som tilbys i tilbedelse, men en test. Hvis barnet tok imot gaven, ville han ikke være konge eller en gud, men en helbreder. Slik var det hos zoroasterne, som magerne kan ha vært. Det som er interessant, er at i det kristne øst ble myrra også oppfattet som et symbol på helbredelse. Mens vestkirken utviklet den teologiske tanken om Christus Rex, utviklet østkirken tanken om Christus Medicus, Kristus den sanne lege. Kanskje er denne eldgamle tanken enda å finne i disse gamle legendene i ilddyrkernes land Saveh. Uansett er Kristus både Gud, konge og helbreder, slik Polo forteller historien.

Kirken bekjenner stadig troen på Jesus som Gud, som konge og som helbreder. Alle disse tre momentene er viktige i vår verden. Og i en tid hvor mange lider, ikke minst i Jesu hjemland og i de landskapene hvor magerne må ha reist på sin ferd mot stjernen over Betlehem, trenger vi budskapet om frelseren som også er helbrederen, som en gang skal gjøre en såret verden hel og frisk.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST I LONDON
TORBJORN.HOLT@SJOMANNSKIRKEN.NO

JULEDAG

25. DESEMBER 2014

Preiketekst: Joh 1, 1–14

Lesetekstar: Ordt 8, 1–2.22–31 / Hebr 1, 1–6

Forteljing: Luk 2, 1–20

Liturgisk farge: Kvit

Ein skulle knapt tru det var same høgtida. Jul-aftan og juledag har utvikla seg til å verte to svært ulike gudstenestedagar. Julaftansgudstenesta må vere folkeleg, femne vidt og ha høg gjenkjenningsfaktor og mykje kjent stoff utan å vere særleg lenge. Stemninga er ganske hektisk og ram-mene for ein predikant rimeleg stramme. Jule-dag, derimot, er høgtidsdagen då ein kan feire full høgmesse, syngje alle versa og late den kon-templative roa senke seg, for ein veit at guds-tenestegjengarane har valt bort å ligge frampå og utsett familiebrunsjen for å vere med på høgtids-stunda. Forholdet mellom tekstane me les desse dagane, er langt på veg eit spegelbilette av dette. Juleevangeliet er konkret, jordnært og i alle fall ved fyrste augekast lett tilgjengeleg, medan jule-dagstekstane er høgtflygande hymner med myr-tisk språk og store metaforar. Juledagen kan difor lett verte hengande i dei høge himlar, men det er jo i tilfelle ei motseiing av sjølve julebodskapen. Derimot tenkjer eg det kan vere spennande å late juledagstekstane få tolke juleevangeliet og preike i spenningsfeltet mellom dei to dagane.

LANGE LINJER

Juledagstekstane gjev dei verkeleg lange linjene. Evangelieteksten er kosmologisk orientert og byrjar med byrjinga, og dreg ei linje frå skapinga til sjølve inkarnasjonen. Den nye leseteksten frå Ordtøka er i det minste bibelfagleg relevant, og ei underbygging av Johannes sine ord om ”alt vart til ved han”, og teksten let ein trekkje linjene

frå ”visdommen” i GT til ”Ordet” hjå Johannes. Hebrearabrevsteksten har eit endå vidare perspek-tiv, og i løpet av nokre få vers, knappe som eit credo, fortel teksten heile forteljinga frå skapinga og Sonen sin preeksistens, tek med heile Jesu gjerning i ei leddsetning og let forteljinga ende med den stordommen Jesus får når han igjen set seg ved Faderens høgre. Alle tre tekstane er fak-tisk forteljingar. Sjølv når me driv høg kristologi i dogmatikkens kjerneland, slik me gjer på jule-dag, så les me forteljingar og ikkje teoretiseringar. Nøkkelen er omgrepet ”Ordet”, og det er teo-logisk barnelærdom at *logos* er filosofien sitt om-grep for fornufta, eller for sjølve den verds-ordninga som bur i alle ting, om ein skal høyre på stoikarane. Det høyrest så statisk og uforan-derleg ut, og det var nok òg tanken, men sjølv i ordhistoria her snik forteljinga seg inn. Opp-havleg har stammen *leg-* med ”å samle” å gjere, og *logos* tyder ”samling”, men ganske fort utviklar tydinga seg vidare til ”opprekning” og ”opp-listing” til ”forteljing”, og så seinare til ”ord” og ”fornuft”, og så til filosofiske spesialtydingar. Forteljinga me har med å gjere i jula, som gjev oss tilgang til dei mange store orda og dei lange linjene, det er forteljinga om barnet som vart født i krubba.

KVASSE KONTRASTAR

Johannes-prologen vert driven fram av dei kvasse kontrastane. Utgangspunktet er, som i skapings-forteljinga, at ingenting var, og at mørkret rådde. Me er altså ved det eksistensielle nullpunktet. Så talar Gud. Ordet kjem til verda utanfrå; alt vert til, og ljuset byrjar stråle. Slik er vår forteljing om skapinga, men det Johannes vil fram til, er at dette samstundes er forteljinga om julenatt. Går me til juleevangeliet, er byrjinga mørk. Det er ei forteljing om ei ugift mor, om skam og ut-støytning, om ein by som ikkje tok imot gjester i naud på skikkeleg vis, om gjetarar som ligg i mørkret på markene og ikkje er velkomne inne i byen. Dette er mørker i denne verda, og det er eit mørker som me kan kjenne att i mange forteljingar – òg våre eigne. Vendepunktet er fødselen, når Ordet kjem til verda. Det store paradokset er at Ordet vert fødd som eit barn

utan ord. Det einaste den nyfødde gjer, er å sjå inn i andletet til mor si. Det er heilt utan ord, men det er det sterkaste språket me kjenner til. Den verjelause sitt opne andlet som seier: "Eg treng deg." Det underlege er at det som då hender mellom Maria og Jesus, det held fram vidare. Band vert bundne, og einsemda tek slutt. Det fyrste som skjer er at gjetarane, dei utstøytte, kjem inn i varmen. Og så, om ein skal ta med heile julekrubba, at vismennene, dei som er framande og heidningar, kjem og finn sin plass. Julekrubba, som ein kan meine er glatt og keisam og idylliserande, er eit bilete på kva Ljoset er. Det er eit bilete på Jesu gjerning, på forsoninga, på at han som "er vår fred, fører saman det som var skilt, og gjev oss den glade bodskap", for å låne ord frå liturgien. Og det verkeleg store på juledag er at me i dette ser Guds herlegdom, den herlegdommen den Einborne har frå Far sin, full av nåde og sanning. Dette er det håpet me har.

EIN KONTRAST TIL

Eg har eit par gonger brukt ein kontrast som ikkje finst uttalt i desse juledagstekstane, men han ligg der. Inspirasjonen er i Elias Blix sin store julesalme, "No koma Guds englar" (N13 54), der mørkret vert brote når stjerna av Jakob viser seg. Då vert vinter til sumar, og me finn den (for oss her nord, i det minste) herleg paradoksale utsegna "Guds fred og god jol, med sumar og sol!" Ljoset trengjer inn i heimane, og snart stig

ein lovsong frå alt folket. Denne rørsla som breier seg frå krubba som ringar i vatn, kan ein òg fortelje om som kontrasten mellom lyd og stille. "Engelen kvad over daudstille stad," er strengt teke ei linje frå ein annan Blix-salme, men eg likar biletet. Verda er stille; ingen ord ber i mørkret; ingen snakkar med kvarandre – det er rett og slett daudstille. Så bryt Gud stilla. Ordet kjem til verda, med den nyfødde sitt skrik, og det er det skriket som er starten på englane sin lovsong ute på markene. Denne lovsongen når oss på juledag, for Gud har kome til verda og fører saman det som var skilt. Då høver ei høgstemt og jublande gudsteneste til denne dagen, så me kan ta vår plass i den store lovsongen.

HØYR KOR ENGLAR

Om nokon vil bruke denne siste linja, så er det eit par salmar som høyrer med. "No koma Guds englar" er sjølvskrivne, men kan godt få konkurranse som opningssalme av til dømes "Høyr kor englar syng frå sky" (N13 39). "Deilig er jorden" er stort sett med likevel, men særleg tredje verset høver godt inn i ein slik heilskap. 981 som kyrie denne dagen er òg eit framlegg. Lukke til, og "Guds fred og god jol, med sumar og sol!"

PER KRISTIAN HOVDEN SÆTRE
KAPELLAN I JAR MENIGHET
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

OSLO BISPEDØMME

Oslo bispedømmeråd har tilsatt:

Lisa Lind i 50 % stilling som døvekapellan i Nordenfjelske døvedistrikt og 50 % som prostiprest i døveprostiet.

Helle Christiansen i 50 % stilling som trosopplærer i Døves menighet på Møre.

Maren Oriola i 50 % stilling som trosopplærer i Døves menighet i Oslo og på Østlandet.

Alle tre har bekreftet at de tar imot stillingene.

STAVANGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 8.09. 2014 Jorunn Kraft Vistnes som stiftsdirektør ved Stavanger bispedømmekontor.

Den tilsatte har skriflig bekreftet at hun tar imot stillingen.

MØRE BISPEDØMME

Møre bispedømmeråd har gjort følgende tilsetjingar:

I møte 13. juni 2014 vart Grethe Lystad Johnsen tilsett som sokneprest i Molde domkyrkje, Molde domprosti.

Johnsen har takka ja til stillinga og begynte 1. august 2014.

I møte 12. september vart Ståle Johan Aklestad tilsett som kapellan i Molde domkyrkje, Molde domprosti.

Aklestad har takka ja til stillinga og begynte 1. oktober 2014.

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>